

Nasıl Bir Eğitim Reformu?

Bozkurt Güvenç

Milliyet'in

Örsan Öymen Anısına

Yılın İnceleme Ödülü 2007

A n k a r a

Şubat 2008

Sözbaşı

(“Eğitim Sorunu”)

Eğitimi düzenleyen yasaların topluma açık bir tutum ve yöntemle çıkarılması beklenir. Ancak, eğitimin nelerden oluştuğu ve nasıl yapılacağı daima tartışılmıştır. Eğitimin amaçları üzerindeki düşünceler farklı olduğu için görüş birliği sağlanamaz. Rahat ve kolay bir hayat mı; yoksa, erdemli ve mutlu bir yaşam mı? Eğitim akıl ve bilgiyi mi; yoksa kişiliği mi geliştirsin? Bu yüzden, hemen herkes eğitimin yetersizliğinden yakınır. Eğitim hayatta geçerli olan pratik becerileri (sanatları) mi; ahlaki değerleri mi; yoksa, yüksek başarıları mı kazandırır? Farklı görüşleri savunan düşünürlere var. Sonuç olarak, aynı erdemleri paylaşmadığımız için gençlerin eğitimi sorunu üzerinde anlaşamıyoruz. Eğitim tartışmaları da böylece sürüp gidiyor.

—Aristo, *Politika*, VIII: 2—

Nasıl Bir Eğitim Reformu?

Bozkurt Güvenç

Sözbaşı • 2

i ç i n d e k i l e r

Giriş • 4

Tanzimat'tan Günümüze...

Anahtar Sözcükler

Kısaltmalar

İnceleme: Veri Tabanı ve Modeli • 7

Varlık Alanları ve İnsan

İnsan-Toplum-Eğitim-Kültür

Model ve Açıklaması

İkilemler-Sorunlar ve Dağarlar • 10

Toplum ve Eğitimde İkilemler

Yükselen ve Alçalan Değerler

Eğitim-Kültür Sorunları • 11

Seçilmiş İkilemlerin Yorumu

Milli Eğitimin Yasal Temelleri • 15

Okul Öncesi, İlk, Orta ve Yüksek-

Öğretim ve Yaygın Eğitim

Bakanlık Merkez Örgütü

Sistemin Eleştirisi • 17

Türkiye'de Eğitim (Baloğlu)

Yönlendirme ve Yığılma Sorunu

Nasıl Bir Eğitim Reformu ? • 19

“Program Merkezli Eğitim”

Okul Öncesi ve İlkokulda Kalite

Bilim ve Teknolojinin Uyarlanması

Mesleki-Teknik Öğretime Yönlendirme /

Üniversite Kapısında Yığılmanın Önlenmesi

TTK Başkanı ile Söyleşi

Özet ve Sözsonu • 24

Kaynaklar • 25–28

Ekler (ayrı dosyada) • 1–14

*Kendimizi tanımak için inceleriz tarihi;
yarınki işimize karar vermek için değil!*

-Leszek Kolakowski (1974: 18-43)

Giriş

Tanzimattan Günümüze

Yeniçeri Ocağı söndürüldükten ve 1826 Rus savaşı kaybedildikten sonra, Yunan bağımsızlığını tanıyan Edirne Barış Andlaşmasını imzalayan Kaptanı Derya Halil Rıfat Paşa, Sultan 2. Mahmud'a sunduğu raporda şöyle yazmış (1830):

*“Avrupa hemen taklit edilmediği takdirde,
Asya'ya dönmekten başka çare kalmayacaktır.”*

Tıbbiye ve Harbiye gibi mektepler açıldı ama Mısır karşısında Nizip yenilgisi (1839) önlenemedi. Taklit yetmiyor; daha radikal önlemler gerekiyordu. *Gülhane Hattı* Devletin genel bir reform tasarısıydı ama eğitim boyutu eksikti. Sultan Abdülmecit eğitimde yenilik ve yaratıcılığı buyurdu ve teşvik etti. Bazı mesleki teknik ve memur mektepleri açıldı fakat Üniversite girişimi başarısız kaldı.

Kırım Savaşı öncesinde, Çar Nikolas İngiliz elçisine, Avrupa'nın “Hasta Adamı”nın “cenaze töreni”nden önce bazı hazırlıklar yapılmasını (yani Osmanlı mirasını bölüşmeyi teklif etmiş), ama umduğu yanıtı alamamış (Lewis 1995). Osmanlı Bankası kurulmuş; Osmanlı devleti Avrupa Ailesi'ne kabul edilmiş, borç altınlarla Boğazda şahane saraylar inşa edilmeye başlanmıştı.

İslam öncesi Türk Tarihini “doğu-bilimciler”den öğrenen Osmanlı aydınlarının yazdığı tarihler basıldı ama dağıtılamadı. “*Ah şu mektepler olmasa*” dileği mizah konusu yapılan Maarif Nazırı, aslında mekteplerden değil, Medreseden yakınıyordu (Ergin 1940, Ortaylı 2006).

“*Genel Eğitim Kanunu*”nun (1869) gerekçesini hazırlayan Sadullah Paşa, “Bu reform ile çağdaş eğitim yapılacak, kültür ve sanayii geliştirecek uzmanlar yetiştirilecek” diyordu (Antel 1940). *Nizamname*, ilköğretimden üniversiteye kapsamlı bir reform tasarısı idi; ama yeterli kaynak olmadığı için uygulanamadı. Yürürlüğe girişinden 20 yıl sonra, yeni usulde eğitim yapan okulların oranı %20'nin altında idi. *Nizamname*'nin boşluğunu *Misyoner Okulları* doldurdu (Mutlu 2005). İstanbul'da Galatasaray Sultanisi, bir kaç vilayette *idadiler* kuruluyor; ama üniversite açık tutulamıyordu. Elçi Sümbüllüzade Vehbi, *Ahlak* ilmi eserinde “Aman geometriden uzak durun” diyordu. Medrese *bilim ile felsefeden*, Saltanat ise “*hürriyet*”ten

korkuyordu. (Georgeon 2006). Dekart'ın *Metodu* çevrilmiş ama basılamamış; Milton'un *Kayıp Cennet* eseri yasaklanmıştı. Borçlu devlet 1883'te vergi toplama yetkisini alacaklılara bırakarak "yarı-sömürgeleşme"ye razı olmuştu (Çavdar 1970). Yazar Ahmet Mithat, ülkede iktisat bilgisi olmadığından yakınırken (Georgeon 1995); Küçük Said Paşa, "Taht'ın güvenliğini tehdit etmeyen bir üniversite belki kurulabilir" umudunu dile getiriyordu. Durum ciddi ve ümitsizdi. Genç (Jön) Türkler Sultanı tahttan indirmek için örgütlenirken, Kazan asıllı Yusuf Akçura (1904) Mısır'da yayımlanan "Üç Politika" denemesinde, Tanzimatçı (Yeni Osmanlı)'ların "Bir Osmanlı Milleti" yaratma umudu ile Sultan'ın izlediği "İslamcı" politikanın çıkmazlarını görmüş; geriye, "Türkçülük kalıyor" demişti. Yapılamayan reformların boyutları ve hedefleri giderek büyüyordu. İkinci Meşrutiyet'in fikir hocası ve Türk milliyetçisi Ziya Gökalp, İttihat Terakki Cemiyetine sunduğu bir raporda (1915), eğitimi ve reform sorununu yeniden gündeme getiriyor: "Üç okulda, üç farklı dille ve üç tür insanla çağdaş bir millet yaratılamaz" derken; kendisini "Türk harsından, İslam dininden ve Batı medeniyeti'nden bir kişi" olarak tanımlıyordu.

Osmanlı Devleti'nden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk girişimi öğretimi birleştirmek oldu (Genç 1995). Cumhuriyetin gerçekleştirdiği, *hukuk, alfabe, dil-tarih, bilim, eğitim ve kültür* reformları, aslında, kapsamlı bir kültür devrimiydi (Bkz Ostorog 1927, Ağaoğlu 1942, Bozkurt 1967 ve Kili 1981). Ne var ki bütün benzerleri gibi Türk Devrimi de, Menemen'de Kubilay vak'ası; Bursa'da "Arapça Ezan" gösterisi (Güvenç 2006b) vb. toplu direnmelerle karşılaştı. Ellison'un (1920) gözlemlediği gibi, "Kansız kalmış Anadolu"da, Dewey'in (1924) önerdiği "ne iş yeri açacak bir okul ne de okul açacak bir iş yeri" vardı; Dewey'in işle eğitimi birleştiren okul modeli, Tonguç'un tasarladığı Köy Enstitüleri projesini bekledi (Kirby 1962, Gedikoğlu 1971 ve Tonguç 1976). Köy Enstitüleri yanında, Rüştü Uzel'in (UNESCO 1987), Mesleki-Teknik Öğretim Projesi'ni ve ilkokuldan üniversiteye her düzeyde her eğitim ve kültür reformunu gerçekleştiren Hasan-Ali Yücel, efsane bir bakan oldu.

Üç üniversitemiz 4936/1946 sayılı kanunla özerkliğe kavuşmuştu ama Profesör Berkes, Boran, Boratav ve Başgöz hocaların dersleri kaldırılarak görevden uzaklaştırılması önlenemedi. Atatürk Devrimi'nin denetim altında tuttuğu Halifeci muhalefet, 1950 sonrasında, milli eğitimdeki "Cumhuriyet-Demokrasi" ikileminin ya da "laik-antilaik" (inan-ananmayan) tartışmasının odağında yer aldı.

Cumhuriyet Devrimi'nin en dengeli eleştirisini Ahmet Hamdi Tanpınar *Huzur* romanı ile; en ideolojik eleştirisini ise, 1930'larda "Türk İnkılabı"ni destekleyen yazar

Peyami Safa *Doğu-Batı Sentezi* ile (1962) yaptı. 1935'te sosyalist *İnsan* dergisini çıkararak Hilmi Ziya Ülken Hoca "*Tarihi Maddeciliği*" (1950) reddederken, diyalektik mantığın yanlışlığını savundu. Laik Cumhuriyete açık muhalefeti Muallimler Cemiyetinden devralan *Aydınlar Ocağı* (1973), sonuçsuz kalan 12 Mart 1971 kostümlü provasından sonra 1980 darbesinin *Türk-İslam Sentezi*'ni tasarladı ve el kitabını yayımladı (DPT 1983 ve Güvenç ve Ark 1990).

Toplumun desteği ile 1960'larda *köylüyü*, 1980'lerde kentliyi depolitize eden "*zinde güçler*", *postmodern* 1997 darbesiyle, ayak sesleri duyulan "İslam Cumhuriyeti'ne dur" derken; "Sivil Anayasa" yapımı ertelendi; son yılların Milli Eğitim, Üniversite ve YÖK sorunları, "*Cumhuriyet bitti mi?*" tartışmaları gündeme geldi. Milli Eğitim Bakanlığı'nın en üst düzeyde en yüksek organı sayılan "Milli Eğitim Şûraları"nın uygulanma şansı bulamayan karar ve önerileri için bkz Akyüz 1994, Güvenç 2005b.

Sonuç olarak, 1924 yılında çıkarılan *Öğretim Birliği Kanunu* ile *Milli Eğitim Temel Yasası'nın* (1739 /1973) yürürlükte olmalarına karşın, yasaları yürütmekle yükümlü olan Cumhuriyet Hükümetlerince uygulanmadı (Baloğlu 1990). Laik eğitime paralel ve rakip İslamcı bir eğitim seçeneği yaratıldı. *Türban*, günün "marka" deyimiyle, "*Eğitim Birliği*" ile Cumhuriyetin temeli sayılan laik eğitimin "ezberini bozduğu" gibi, İslamcı eğitimin siyasal simgesi ve bayrağı oldu. "*Nasıl Bir Eğitim Reformu?*" incelemesi giderek ısınan bir siyasal ortamda gündeme gelmiş bulunuyor.

Anahtar Sözcükler ve Kavramlar

İnsan, Kültür, Eğitim, Lise Dengi Lise, Çok Programlı Lise, Milli Eğitimde Yeniden Yapılanma, Eğitim Televizyonu.

Metindeki Bazı Kısaltmalar

APK: Araştırma Planlama Kurulu (MEB)

ETV: Eğitim Televizyonu (Yeni öneri)

ÇPL: Çok Programlı (amaçlı) Lise

LDL: Lise Dengi Lise

MEK: Milli Eğitim Kurulu (Yeni öneri)

MTE: Mesleki-Teknik Eğitim

PME: Program Merkezli Eğitim

SED: "Sosyal-Ekonomik Düzey" Kuramı

TEK: Temel Eğitim Kanunu (1739 /1973)

TTK: Talim Terbiye Kurulu (MEB)

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

İncelemenin Veri Tabanı Kuramsal Öncüller

İncelemenin konu, kavram ve sorunlara yaklaşımı ve söylemi “*insanbilimsel*” dir. İletişimi kolaylaştırmak maksadıyla, bazı temel kavram, soru ve veriler, kısaca ve şematik olarak açıklanmıştır.

- ***İnsan Nasıl İnsan Oldu?***
Locke (1700), “*Tabula Rasa*” kavramıyla:
“İnsan, eğitimle insan oldu”
- ***Kişilik ve Ortak Akıl?***
A.Pope (1734) “Kişiye bir benlik ve kimlik” kazandıran eğitim, topluma belki bir “ortak akıl” verebilir.
- ***İnsan ⇔ Kültür Döngüsü ?***
Döngü eğitimle kırılır. (Her şey eğitim!)
Gelişim yeni kuşaklarda görülüyor.
Helvetius (1744). Bkz Güvenç (1970)
- ***Kültür ya da Medeniyet ?*** **Bkz. Ek D-1. (Ekler Dosyası)**
İnsan-Toplum-Eğitim-Kültür
ilişkisiyle tanımlandı. Tylor (1871)
- ***Biyo-Homo-Sosyo-Psiko Dörtlüsü*** **Bkz. Ek D-2. (Ekler Dosyası)**
“Psşik varlığın biyolojik ve kültürel varlıkların etkileşimiyle oluşması.
Freud’un açıklaması: Fenichel (1955)
- ***Varlıkbilim ve Varlık Alanları*** **Bkz. Ek D- 3. (Ekler Dosyası)**
Ontolog N. Hartmann (1945) :
“*Cansız* topraktan yaratılmış olan
Canlı varlık insan, kendi ötesinde
Canlıüstü kültür alanları yaratıyor.
Canlıüstü, insanı yeniden yaratıyor.”
- ***Kültür-Kişilik Alanı*** **Bkz. Ek D- 4. (Ekler Dosyası)**
Whiting ve Child Modeli (1957)
“Kişilik, karmaşık bir kültürlenme!”
- ***İnsan Kültür İlişkisi?*** **Bkz. Ek D-1. (Ekler Dosyası)**
Süperorganik “Piramid Modeli”
Güvenç (1970 ve 1972)
- ***Kültür Yumağı Kesiti*** **Bkz. Ek D-5. (Ekler Dosyası)**
Soru: Her şey her şeye neyle bağlı?
Güvenç (2000): “Kültür yumağında
her şey her şeye insan ve dille bağlı!”
Sorun: Anadil mi, yabancı dil mi?”
Çetin bir sorun ve seçim!

Eğitim Reformu İncelemesinin Zaman-Mekân İlişkileri Modeli*

(Metindeki Şemadan izlenebilir! (s.9)

Yatay ↔ Eksende Mekân

- Eğitim Yıldızı, Eğitim Dünyası ile “Kültür Yumağı” arasında yer alıyor.
- “Kültür Yumağı” kavramı için Bkz. Ek D-5. (Ekler Dosyası)
- Sarı yıldız, anaokulundan üniversiteye her düzeydeki her türlü örgün eğitim kurumu için geçerlidir.
- Yıldızın beş köşesi Eğitimin beş asli ve evrensel değişkenidir:

*Öğrenciler-Yöneticiler-Öğretmenler
Yapı-Tesis ve Gelir-Finans kaynakları*

- Kırmızı renkli **Program** (P) alanı yıldızın köşelerini birbirine bağlar;
Eğitim düzeyleri ve kurumları programlarıyla birbirinden ayrılır.

Program, haftalık ders konu ve saatlerini de içine alan, her iş ve işlevi kapsayan, kurumun toplum ve eğitim dünyasında olup bitenlerle ilişkisini kuran; lojistiğin beş sorusunu yanıtlayan, karar ve görevleri veren, işleri izleyip takip eden operasyon (“harekât”) merkezidir.

- Turuncu renkli sekizgen her şeyin herşeye bağlı olduğu kabul edilen toplumu veya *Kültür Yumağı*’nı simgeler (Bkz. Ek D,5.).
- *Program dahil* eğitimin bütün öğeleri toplumdaki gelir. Toplumun sağlıklı, eğitimin bakıma muhtaç bir hasta olması yaygın bir yanılgıdır.
- Toplumun aynası olan eğitimin yapısal sorunları toplumdaki kaynaklanır.
- Program, kurumun Eğitim Dünyası ile ilişkisini ve iletişimini sağlar.

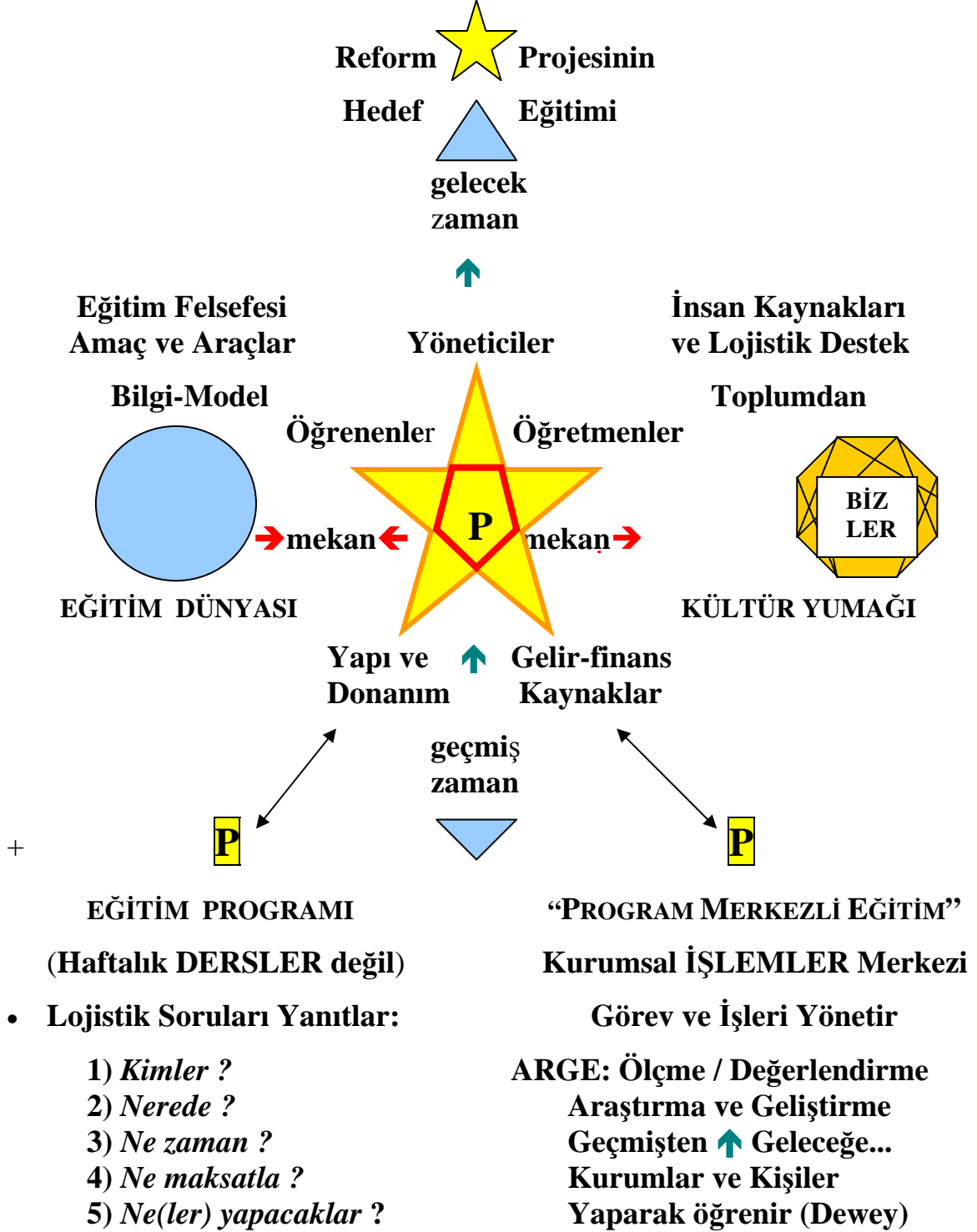
Düşey ↑↓ Eksende

- Program, kurumun geçmişten geleceğe tarih (değişim / varlık) bilincidir. Bildik dünyanın biteceğini; geleceğin bilinmezliğini bilir. Bugün *yapılan ve yapılmayanların* geleceği belli bir ölçüde belirleyeceğini de. Yahya Kemal’in şiir diliyle Program, “*kökü mazide olan atidir*”.
- Modeldeki ilişkiler ve “program kavramı”, eğitim reformunun *sürekli ve kesintisiz* olması gereğini düşündürür. “Program Merkezli Eğitim” kavramı için bkz. “Nasıl Bir Eğitim Reformu?” (s. 19).

“Yıldız” modelinde, örgün eğitim kurumları temsil edilmiştir. Okulöncesi aile ve okulsonrası, hayat boyu, sürekli eğitim sütreci eksiktir. Eğitimciler “Beşikten mezara” derler ama, örgün eğitim kurumlarını (okulları) tartışırlar (Güvenç 1997).

NASIL BİR EĞİTİM REFORMU İNCELEMESİ

ZAMAN-MEKAN İLİŞKİLERİ ŞEMASI

“Bizler konuşurken, gelecek gelir geçmiş olur!” (Bergson)

İKİLEMLER - SORUNLAR

Eğitimde

AB-ABD
ANADİL-YABANCI DİL
BEN KENDİM-ÖTEKİ(LER)
BENZERLİKLER- FARKLAR
BİLİM-DİN
DOĞRU-YANLIŞ
FEN-SOSYAL
İŞLİ-İŞSİZ
MESLEKİ-AKADEMİK
NEDENSEL-İLİŞKİSEL
NİCEL-NİTEL
OKUL-DERSHANE
ÖRGÜN-YAYGIN
SORULAR-YANITLAR
TEORİ-PRATİK
TÜRKÇE-YABANCI DİL

DEĞERLER TABLOSU

Toplumda

ALEVİ-SUNNİ
ASKER-SİVİL
BORÇ-TASARRUF
DEVLET-HÜKÜMET
DEVLET-SİVİL TOPLUM
DİPLOMA-RUHSAT
İDEAL-GERÇEK
İNSAN-DOĞA
KADIN-EREK
KENDİM-ÖTEKİ
KÜRESEL-ULUSAL
SİSTEM-BÜTÜN
SÖZ-ÖZ
TÜRBAN-BAŞÖRTÜSÜ
ULUSAL-EVRENSEL
TÜRK-MÜSLÜMAN

↗ Yükselen Değerler ↗

GÜÇ
BEN
MARKA
MEDYA
OLMAK
ÖZERKLİK
PRATİK
SÖZ
TEKNOLOJİ
TÜKETİM

↘ Alçalan Değerler ↘

HUKUK
ÖTEKİ
ERDEM
EĞİTİM
YAPMAK
ÖZGÜRLÜK
TEORİ
ÖZ
BİLİM
ÜRETİM

* İkilem ve değer yorumu **bkz**

Ek E Gündemden Seçilmiş Sorunlar.

*Beşeri ve metafizik bilimlerde,
karşımıza çıkan başlıca engel,
fikirlerin belirsizliği, sözcük ve
kavramların kaypaklığıdır.*

--David Hume (1975 /1774)

Eğitim Kültür Sorunları

Eğitimin amacı, sosyologlara göre çocukları ve gençleri *toplumsallaştırmak*, insan bilimcilere göre ise “*kültürleme*” dir. Önceki bölümlerde üzerinde durulan eğitim-kültür ve birey-toplum sorunlarının birbiriyle yakından ve karşılıklı ilişkili olduğu görüldü. Bu yaklaşımda hedef kültür kazandırmak ise, ona varmanın yolu ve yöntemi *eğitim* süreci olarak ortaya çıkar. Kültürel bir içerikten ya da amaçtan yoksun görünen eğitimin varlık gerekçesi tartışmaya açıktır.

“*Nasıl bir Eğitim Reformu?*” sorunu yanıt ve çözüm ararken, karşımıza dikilen başlıca engel eğitimle ilgili disiplinlerin çağdaşlaşma sürecine yaklaşımdaki fikirlerin belirsizliği ve kavramların kaypaklığı olarak görünür. (Bkz Ek E. Ülke Gündeminden Seçilmiş Sorunlar, bkz Ek E Ekler Dosyası). İkilemler ya da karşıtlıklar biçiminde görülen kavramları netleştirmek amacıyla, günlük basından yapılan bir derlemede bulunan veriler, yukardaki Tablo’da, (a) Eğitim Sorunları (b) Toplumsal İkilemler ve (c) *Yükselen ve Alçalan Değerler* olarak, üç başlık altında toplanmıştı. Durum, İtalyan (*Commedia dell’ Arte*) Halk tiyatrosunun sanat anlayışını yansıtır:

“Her şey çok basit: tek kelimeyle karmakarışık!”

Bu karmaşıklığın üstesinden gelmek, kuşkusuz, yalnız eğitimcilerin taşıyamayacağı kadar büyük bir görev ve sorumluluktur. Ancak, bu denemede, eğitim ve kültürle ilgili görünen bazı “*yükselen ve alçalan değerlerimiz*” üzerinde durulmaktadır.

Yükselen ve Alçalan Değerler

GÜÇ–HUKUK: Anayasamızda Cumhuriyetin temel ilkeleri arasında sayılan Hukukun üstünlüğü dünyamızda “*Güçlünün hukuku*”na dönüştü, kimi yurttaşlarımız haklarını kazanmak için hukuka değil kuvvete, güçlüye güveniyor. Güce karşı güçlüyü kullanıyor. AB ile ABD’nin ve iktidarların ekonomik ve hukukun yaptırım gücüne karşı durulamayacağına göre onlarla iyi geçinmek isteyenler, zorbalara, çetelere, simsarlara sığıyor. Atalar “*Adalet mülkün temelidir*” demişler. Kuşkusuz, ülkemizi yargıçlar yönetmesin ama hukukun üstünlüğü korunamazsa, Cumhuriyet yaşatılabilir mi? Bu türlü sorular aydınlarımızı değerler sorunu ile karşı karşıya bırakıyor.

BEN-ÖTEKİ: İkilem, Klasik Çağlardan bu yana tartışılmış ama çözümlenememiştir. Kartacalı şair Terence, Herkes bana “öteki” diyor gerekçesiyle “*Ben Ötekiyim*” demiş olabilir ama “*Ben*” dışındaki bütün “*ötekiler*” dikkate alındığında, toplumun aslında --benlerden değil-- ötekilerden oluştuğu gerçeği ortaya çıkar. Dilimiz “*Sen ben yok biz varız*” sözüyle ikilemi çözmeye çalışmıştır. Dıştan bakılırsa, herkes yalnız kendisine “*Ben*” derken, ötekilerin önceliği tartışılmaz. Bireyin hukuku insan hakları bildirilerinde vurgulanmakla birlikte, hukuk felsefesinde kamu yararına öncelik verilir (Hançerlioğlu 1999).

MARKA-ERDEM: Ekonomik “büyüme yarışı”nda mucizeler ülkesi Türkiye’de, marka, markalaşma ve marka olmak, en yüce, fiyat biçilmeyen bir değer oldu. Çağlar boyunca “*kendini bil*”mek en yüce erdem sayılırken, günümüzde, marka olmak yanı tanınmak, yüce bir değer oldu. Sorulmayan şudur: Markalar ne satıyor? Sattıkları her ne ise onu kimler kaçıyor? Marka, kendisini özendirmekten başka neye yarıyor ?

MEDYA-EĞİTİM: Günümüzde, kendisi de yaygın bir eğitim kurumu sayılan görsel/sesli medya, güçlü bir *yayın eğitim* kurumu oldu; gelerek okulların yerini alıyor. Bazı günlük gazetelerimizin okunan “eğitim köşeleri” varsa da, kartopu gibi büyüyen ve yaygınlaşan kablolu-kabloz yayınlar arasında, 1960’larda örnek aldığımız bir *BBC* ya da 1980-90’larda örnek alamadığımız bir *NHK* yok. On yıl kadar önce, yöneticilerimize *NHK*’nin eğitim kanalını tanıtmaya girişimim yarım kaldı. Çok sayıda haber, spor, moda, pazarlama kanalı var ama, doğru anlamda tek bir ETV’imiz yok.

OLMAK –YAPMAK: “Fazla değil şöyle beş on gün için Başbakan olsam, sorunlarımızı çözer ülkeyi cennete çeviririm” diyen heveslileri dinleriz. Sallar ya da sallandırılırlar. Ama başbakan olmak için gayret göstermezler. Ülkemizde iş *yapmak* değil *olmak* değer kazanmıştır: *Genç, güzel, zengin, ünlü, iş sahibi, medyatik, varlıklı, güçlü ve manşette bir marka* olmak. Peki bütün bunlardan sonra ne yapacaksınız? Aman kardeşim, bu kadar başarıdan sonra bir iş ya da hizmet yapmaya gerek var mı? Ben zaten yapacağımı yaptım. Dünyalığımı doğrulttum. Daha ne yapmam beklenir ki?

ÖZERKLİK-ÖZGÜRLÜK: Kimi kurum ya da kişi özerktir, *özgürlüğe* karşıdır. Kimisi özgürdür ama *özerkliğe* karşıdır. Eğitimde *özgürlüğe* belki evet ama *özerkliğe* hayır. Neden? Özerk olursan devlet içinde devlet olursun denetlenemezsin. Oysa özerk eğitim kamu denetimi dışında değildir. (Bkz Hirsch 1998). Muhtar seçer gibi yani, rektör mü seçilmiş? Köylüye muhtarını seçme özgürlüğünü tanıyabilirsin ama aynı özgürlüğü

Üniversite Hocasına tanıyamazsın. Az sayıda aydınımız, özerkliği bir “özgürlük güvencesi” olarak savunur. TRT’nin ya da Futbol Federasyonu’nun özerkliğini hoş karşılamayan Devlet –adına siyasi iktidarlar—Üniversite gibi güçlü ve ulusal bir eğitim kurumunun özerkliğini nasıl sindirebilir içine? Parayı veren elbet düdüğü çalar ama eğitim giderleri, babamızın çiftliğinden gelmiyor ki?

PRATİK-TEORİ: Elektronik iletişim ve roket çağında hızlandı ve giderek hızlanıyor. Önce alıp uygulayalım en son teknolojiyi; yerlisi yoksa ithal ederiz. Sonra aldığımız kararın bilimsel değerlendirmesini yaparız.

Telefondaki ses şöyle girer söze:

-- Öyle ciddi, *bilimsel, kuramsal* falan bir konu değil, vaktiniz varsa, sadece pratik bir iki soru. Haber dairesine ya da Yazı İşlerine bildirilecek de.
-- Benim vaktim var da, sizin iş yerinizde ansiklopedik bir sözlük yok mu?
--Aman Hocam, sözlük karıştıracak vakit mi var? Yayına / basıma yetişecek!

Yazılı istenirse sorular giderek azalır. Okuyacak vakti olmayan yazacak zamanı nereden bulsun? Geleneksel toplumda kesin cevaplar genelden, tepeden gelirdi. Geçiş halinde karşılaştığımız soru(n)ları araştırarak vakit yok. (Tekeli 2002). Çoğu durumda verilecek hazır ve geçerli cevaplar da aslında yoktur. Varmış gibi idare ederiz: “Yani şimdi baktığımız zaman...”Nereye, neye?” Çok satan bir çevirinin dizininde hep aynı sayfa numaralarına rastlamıştım. Yayıncının ve son baskıya kadar okuyanların dikkatini çekmemiş. Okuma alışkanlığını yitiren kişiler neden alırlar okumayacakları kitapları? Okumayan toplum nasıl bulup geliştirecek demokratik çözüm seçeneklerini?

SÖZ-YAZI: Romalılardan kalmış ünlü “*Söz uçar yazı kalır*” deyimini dilimize de geçmiştir. (Andaç 1997). Sözler, ancak yakındaki dinleyenlere ulaştığı halde; yazılar, mekânı ve zamanı aşar, uzaklara ve geleceğe ulaşır. İnsanın ve kültürün dünya ve medeniyetle ilişkisini kurar. Yazan ve okuyan kişi türünün ve zamanın üyesi olur.

Kültür serüveni belki insanların sesli iletişim kurmasıyla başladı. Oysa tarih ve medeniyet her toplumda yazı ile başlamış, yazı ile gelişmiş, kitapların basılmasıyla devrimlere yol açmıştır. Bazı kişilerin sözü sohbeti dinlenir ama okur-yazar olup olmadıkları bilinmez. “*Atalar insan libasıyla karşılaşır lisaniyla uğurlanır*” demiştir. Biz Türkler, okur-yazarlık değil, sohbet-muhabbet kültürüne mensubuz. Kültür ve eğitimin gelişmesi için bol bol okumak, okumak için de okunur şeyler yazmak gerekli. Konuşur gibi yazıyoruz; oysa, yazar gibi düzenli konuştuğumuzda sözümüz dinlenecek, dilimiz gelişecektir. Bilim dili yazılı oldu; sözlü sınavların yerini yazılı testler aldı.

Telefonla cepten cebe konuşuyoruz ama bilgisayar ekranı, kullanıcıları okur-yazar olmaya zorluyor. Üreticiler ve internet kullanma kılavuzu vermiyor; ne istiyorsan yaz diyorlar. Sözü sohbeti seviyoruz ama eleştiriye açık yazı disiplininden sanki korkuyoruz. Okuma alışkanlığı veremeyen eğitimin yazı başarısı araştırmaya değer bir sorundur.

TEKNOLOJİ-BİLİM: Eğitim dahil günümüzde her türlü teknoloji ithal ediliyor. Ürün ama üretim bilgisinin kendisi değil. Turgut Özal, “Eğitim sorununu bir milyon kompüter getirir bir yılda çözerim” demişti. Bilgisayarlar geldi, dağıtıldı internete bağlandı, ama eğitim sorunlarımız büyüyor ve direniyor. Uzmanlar “ithal etmek yetmez üretmek gerekir” diyor. Uygun teknolojiyi seçmek için bile üretir düzeyde olmak gerekmiş. Biz üretmiyor, hızlı bir şekilde tüketiyor ve bilgisayar *stokumuzu* en son model ürünlerle yeniliyoruz. Üretmek için bilim ve *temel bilim* yapacak zamanımız giderek azalıyor. Öyle binlerce bilim gerekli değil. On kadar temel bilim yeterli olabilir. (Turner 1987. Tasarımın çevirisi *Cumhuriyet Bilim Teknik*’te yayımlandı.) Üretenler bilimle çalışıyor biz teknoloji ile yetiniyoruz Bilimi eksik teknoloji *postmodern* bir sömürü aracı oluyor.

TÜKETİM-ÜRETİM: İş ve üretim bilgisi anlamına gelen *teknos-logos*, günümüzde daha çok bir *tüketim* aracı olarak kullanılıyor. Gelişmiş ülkeleri ayakta tutan ekonomi üretim ve tüketimdir. Önceleri bir üretim aracı olarak gelişen *teknoloji*, giderek bir *tüketim* ve tüketimi özendirme aracı oldu. Belli bir malı tanıtmak ve pazarlamak için geliştirilen *teknolojilere* bakılabilir. Japonya gibi bazı endüstri-sonrası ülkeler daha çok *üreterek*; bizim gibi hızlı gelişen ekonomiler ise *tüketerek* büyüyor. Yalnız milli eğitimi ve eğitim reformunu değil “*sistem bütünlüğü*” gösteren, sağlık, sosyal güvenlik, vergi reformu, kaçak elektrik, kayıt-dışı ekonomik faaliyetleri düzeltmek, tapu-kadastro hizmetlerini düzenlemek hatta nüfus sayımı için ileri teknolojiler kullanıldı ve stoklar tüketildi. Son iki sayımın sonuçları ilan edilemedi. 100 milyar(dolar)lık ihracat için 150 milyarlık ithalat yapıyoruz. Uzmanlar, cari açığın küçülmesi için “*üretime dönülmesi*”ni öneriyor ama “*mahalle baskısı*” tüketimi artırmak yönünde. Tüketimi öyle sevdik ki, arsa stokunu, hatta borç stoklarımızı bile önce tüketip sonra yeniliyoruz.

Çağdaşlık yanlısı uzman ve gözlemciler, “Eğitim sistemimizde eksikler ve yanlışlar var; milli eğitimimiz ‘*sistem bütünlüğü*’nden yoksun” diyorlar. Talim Terbiye Kurulu eski başkanlarından Zekeriya Baloğlu (1990), 1973’te yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Yasası ile eğitimde “*sistem bütünlüğü*” nün sağlanacağı müjdesini vermişti.. .

Şimdi Milli Eğitimdeki eksik ve fazlalara şöyle daha bir yakından bakılabilir

*Sosyal değişim sürecinde,
dengeler kararlı olamıyor.*

--J. Wilson (1945)

Milli Eğitim Sisteminin Yasal Temelleri

Türk Milli Eğitim Sstemi, *Teşkilat ve Görevleri* (3797 ve 4359 sayılı) Yasalar ve 1739 /1973 sayılı *Milli Eğitim Temel Eğitim Yasası* ile tanımlanmıştır. Bu yasalara göre, *Milli Eğitim Sistemi, Örgün ve Yaygın Eğitim* bölümlerden oluşmaktadır. (APK, 1999).

ÖRGÜN EğİTİM

Örgün Eğitim, okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları ya da kademelerinden oluşur.

Okulöncesi

Okulöncesi eğitimi, ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaşları arasındaki çocuklar için isteğe bağlı'dır. Amacı, öğrenciye Türkçe öğretmek, *ilköğretime* hazırlamaktır.

İlköğretim

Sekiz yıllık ilköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocuklar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Amaç, öğrencilerin iyi vatandaş olması için gerekli görülen bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkların, milli ahlak anlayışına uygun olarak kazanması; ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve ortaöğretime hazırlanmasıdır. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısındaki öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecekleri okul ve programların ilerde hangi mesleklerin yolunu açabileceği hakkında rehberlik hizmeti verilir. Bu okullarda sekiz yıllık kesintisiz eğitim yapılır.

Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az üç yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretimin amacı, öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, toplum sorunlarını ve çözüm yollarını tanıtmak, ülkenin kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinç kazandırmak; ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata, iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlamaktır.

Bu sayfadaki altı çizikler sistemin anahtar kavramlarıdır: İsteğe bağlı, bilinç, iyi vatandaş, milli ahlak, rehberlik hizmeti, hayata hazırlamak, genel kültür gibi.

Yükseköğretim

Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Yükseköğretimin amacı (ve görevi), ülkenin bilim politikasına, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, alınan sonuçları gösteren ve bilim ve tekniğin gelişmesini sağlayan her türlü yayını yapmak; Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırmak, düşünce ve önerilerini bildirmek; Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilimsel verileri söz ve yazı ile halka yaymak; böylece yaygın eğitime de hizmet etmektir. Yükseköğretim kurumları:

- 1) Üniversiteler, 2) Fakülteler, 3) Enstitüler, 4) Yüksekokullar.
- 5) Konservatuarlar, 6) Meslek Yüksek Okulları,
- 7) Uygulama Merkezleridir.

Yükseköğretim, Milli Eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencileri, lisans öncesi, lisans, ve lisans üstü düzeylerde yetiştiren bir bütünlük içinde düzenlenir.

YAYGIN EĞİTİM

Yaygın Eğitim, örgün eğitimin yanında ve dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerini kapsar. Yaygın eğitimin özel amacı; örgün eğitime girmemiş veya bu kademedен ayrılmış, yurttaşlara örgün eğitim yanında veya dışında:

- 1) Okuma-yazma öğretmek, okur-yazarlık eksiklerini tamamlamak,
- 2) Bilimsel-teknolojik, sosyal-kültürel gelişmelerini sağlamak,
- 3) Milli kültür değerlerini koruyucu, geliştirici eğitim vermek,
- 4) Topluma birlik, dayanışma-yardımlaşma bilinci kazandırmak,
- 5) İstihdam politikasına uygun meslek edindirmek,
- 6) Beslenme ve sağlıklı yaşam bilgileri sunmak,
- 7) Çalışanların gelişmeleri için gerekli bilgi ve beceriler ile
- 8) Boş zamanlarını yararlı kullanma alışkanlığı kazandırmaktır.

“Daha iyisi can sağlığı” denilecek kadar kapsamlı bir Yaygın Eğitim Programı!

Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü

APK Başkanlığınca hazırlanmış (1999) teşkilat şemasına göre:

MEB, doğrudan Bakan'a bağlı:

Talim Terbiye Kurulu, Teftiş Kurulu, Danışma ve Denetim Birimleri, ve Özel Kalem Müdürlüğü ile; dolaylı ya da yarı bağlı görünen Milli Eğitim Şurası, Yüksek Öğretim Kurulu, Mesleki -Teknik Öğretim Yüksek Kurulu ve Özel Kalem Müdürlüğü'nden;

Bakanlık Müsteşarı ile Müsteşar Yardımcılarına bağlı:

15 Genel Müdürlük, Genel Müdürlük düzeyi ya da yetkisinde bir o kadar Daire Başkanlığından, 3 Disiplin Kurulu'ndan, Yurt içi ve Yurt dışı Eğitim Müşavirliklerinden. Milli Eğitim Akademisi'nden, Yüksek Öğretim Kredi Yurtlar Müdürlüğünden ve Şemayı hazırlayan Araştırma-Planlama Kurulu Başkanlığı'ndan oluşmaktadır.

Sistemin Eleştirisi Değerlendirilmesi

Kültür kişilik uzmanları ve eğitimciler. okul öncesi eğitimin önemi ve önceliği üzerinde dururken, %5-10 arsında bir okullaşma düzeyine gelmiş ülkemizde, anaokulu eğitiminin *isteğe bağlı* bırakılması büyük bir çelişkidir. Erken yaşlardaki eğitimi ailelere bırakan çağdaş ülkelerde okullaşma %50 üzerinde, Japonya'da %90'dır. *İyi vatandaş, milli ahlak*, kavramlarının işevuruk tanımları zordur. Rehberlik hizmeti ile hayata hazırlamak çağdaş ilkeler olmakla birlikte uygulamada lojistik kadro sorunlarıyla karşılaşmıştır. İncelemenin hedefleri arasında yer alan Mesleki-Teknik Öğretime yönlendirme ve yığılmanın önlenmesi mümkün olamamıştır. Örgün öğretim amaçları arasında yer alan ve kulağa hoş gelen *genel kültür ve bilinç kazandırmak* ise, *yasa ile değil*; ancak geliştirilmiş öğretmen eğitimiyle mümkün olabilir (Altar 1988). Yaygın eğitimde, örgün öğretim kurumlarından mezun olmuş, iş gücü sahibi yurttaşların, *hayatboyu veya sürekli* eğitiminin Radyo -TV ve yazılı Basın gibi Medya kuruluşlarına bırakılmış olması büyük bir eksiklik. Reform önerilerinde bu temel soruna dönülecektir.

Türkiye'de Eğitim Raporundan Seçilmiş Gözlem ve Eleştiriler

TÜSİAD'ın *Türkiye'de Eğitim* (1990) Raporu, Zekai Baloğlu tarafından yazılmıştır. TÜSİAD'ın sunuşunda belirtildiği gibi, Baloğlu, Yedinci, Sekizinci ve Dokuzuncu Milli Eğitim Şûraları'nın ürünü olarak tasarlanan *Milli Eğitim Temel Kanunu*'nun çıkarılması döneminde Bakanlığın Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı görevini üstlenmiş, üst düzeyde, yetkili ve sorumlu bir eğitimcidir. *Türkiye'de Eğitim* Raporu, Ergin'in (1940), Akyüz'ün (1994) araştırmaları gibi kapsamlı bir tarih olmasa da, Tanzimatçıların (1869 tarihli) *Maarifi Umumiye Nizamnamesi*'nden yüzyıl sonra belki de en ciddi ve ayrıntılı bir eğitim belgesidir. Baloğlu, Milli Eğitimdeki sayısal büyüme ve gelişmeler yanında bir "*kalite sorunu*" bulunduğunu saptadıktan sonra; eğitim sorunlarımızın,

1. Ortak paydasında *Kaynak Yetersizliği*'ni (5.Bölüm) ve
2. Temel nedeni olarak da *Eğitim Sistemi*'ni (6. Bölüm) değerlendiriyor,
3. Yönlendirici “sistemin” *neden* kurulamadığını yorumluyor (7. Bölüm).

Baloğlu, “Sistem”in *bütünleşmemesinde*:

- Orta okulların bazı genel ve mesleki liseler içinde kalmasının ve ***farklı genel müdürlükler tarafından yönetilmesinin*** rolü vardır;
- *Farklı programlar, farklı öğrenci akış kuralları, farklı kadro, farklı bütçe ve farklı yönetmelikler* (uygulaması) *devam ettiği sürece, bütünleşme olamayacağı doğaldır*;
- ***Bütünleşmenin merkez örgütünden başlaması gereklidir***, diyor.

Baloğlu, bu tanısı ve çözüm önerisiyle, *Milli Eğitim Temel Yasası*'nın değilse bile, *Milli Eğitim Teşkilat ve Görevleri Kanunu*'nun temel sorununa cesaretle parmak basmıştır. Ne var ki bürokrasinin üst düzey yöneticileri, görevden ayrıldıktan ya da emekli olduktan sonra ancak bu kadar açık konuşuyorlar.

Demokratik Hükümetler, yeterli toplum talebi ve desteği ile *Anayasa*'yı, yasaları değiştirebilir; ilköğretimi 8 yıla, ortaöğretimi 12 yıla çıkarabilir; GSMH'dan Milli Eğitime ayrılan kaynakları azaltıp çoğaltabilir, hatta Bakanlıktaki genel müdürlük sayısını isterse artırabilir ama azaltamaz. Nitekim, 2000'den 2008'e, MEB merkez örgütündeki genel müdürlük ve daire başkanlığı birimlerinin toplam sayısı 40'tan 50'ye doğru yükselmiştir. Kendi bünyesinde reform yapamayan bir örgütün bağlı örgütlerinde reform denemesi belki mümkündür ama gerçekçeleştirmesi —imkansız değilse bile— çok zor görünmektedir. Oysa içte ya da dıştan reform zorunludur. Aksi halde, genel ve meslek okulları arasında *yatay ve düşey geçişler ve düzenli bir öğrenci akışı sağlanamaz*.

Milli Eğitim Bakanlığımızın yeniden yapılanması konusunda DPT aracılığıyla 90'lı yıllarda ziyaretime gelen Dünya Bankası uzmanlarına yaptığım sunuşa, Banka'dan veya MEB'den olumlu ya da olumsuz herhangi bir yanıt gelmedi.

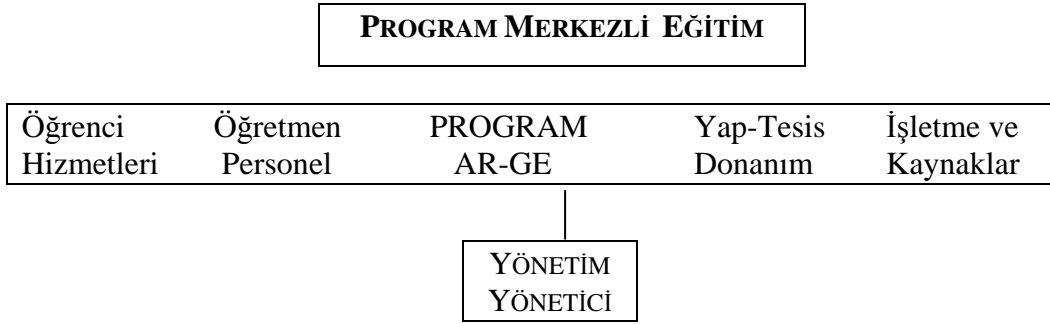
Sistemin bütünleşmesi ve işlemesi sağlanamadığı ya da korunamadığı sürece, ne ÖSS sınavı kaldırılabilir; ne Üniversite kapısındaki (türbanlı ya da türbansız) öğrenci yığılması önenebilir; ne de Yükseköğretim görmek isteyen adayların üçte ikisinin Mesleki-Teknik Öğretime yönlendirilmesi mümkün olabilir, gibi görünüyor.

İncelemenin ana hedeflerini oluşturan bu sorunlar ve çözüm önerileri, aşağıda, “*Nasıl Bir Eğitim Reformu ?*” başlığı altında ve sırayla ele alınmaktadır.

Nasıl Bir Eğitim Reformu?

İncemenin Zaman-Mekân İlişkileri Modeli ve açıklamasında, öngörülen eğitim ve eğitim reformunun “Eğitim Yıldızı” modelinin tam ortasına yerleştirilen “PROGRAM merkezli” olduğu açıklanmıştır. Bir “öncül” olarak kabul edilen “Program Merkezli Eğitim” (PME): okul, öğretmen ve öğrenci merkezli eğitim felsefelerini tek tek ve birlikte kapsamaktadır.

Bu anlam ve bağlamda, Anaokulundan Üniversiteye kadar bütün eğitim kurumlarının merkezinde yer alan “PROGRAM” kavramı, tasarlanan reformun aracı ve aranan sihirli, kara kutusudur. Yıldız Modeli eğitim aşağıda iki boyutlu olarak açıklanmıştır.

Tabloda, eğitim hizmetini bir “sistem bütünlüğü” içinde yürütmekle görevli olan YÖNETİCİ / YÖNETİM buyurmaz, eğitim kurumun, yasal, tüzel, işlevsel ve kurumsal “Programı”nı uygular: Planlar, görevlendirir, izler, ölçer değerlendirir, esas olarak, birimler ve yöneticiler arasındaki ilişki ve iletişimi sağlar. Bu modelden beklenen ya da beklenecek yarar, halen 40’ı aşan ve 50’yi bulan birimi, lojistiğin sihirli sayısı olan “beş”e indirmesidir.

Daha özgül bir deyişle,

- Öğrenci yaş nüfusundaki değişme-gelişmeler **Öğrenci Hizmetleri’** nde;
- Öğretmen, teknik ve idari personel ihtiyaçları, seçimi, yetiştirilmesi ve görevlendirmesi, **Personel** (eski Zat İşleri) biriminde; kurumdaki tüm iç ve dış faaliyet ve ilişkiler PROGRAM -ARGE Merkezinde,
- Eğitim kurumunun yapı, tesis, donanım, araç-gereç gereksemeleri **Yapı-Tesis ve Donanım** (teknoloji) biriminde;
- Kurumun, gelir kaynakları, bütçe, muhasebe, banka-kredi-para (maliye) iş ve işlemleri, **İşletme ve Kaynaklar** Biriminde görülür.

Bu modele en büyük muhalefetin MEB merkez örgütünün, genel müdür, başkan ve yardımcılarını gibi üst düzey yöneticilerinden gelmesi beklenmelidir. Haklı olarak halen sahip oldukları yetkileri yitirmek istemeyecekler; sistemin alt üst olacağını, hiçbir iş çıkmayacağını, durumun eskisinden daha büyük sorunlar yaratacağını öne sürüp direneceklerdir.

Oysa her genel müdür veya başkan, kabul ettiği takdirde, yardımcısına, odasına, masasına, sekreterine ve hizmet arabasına dokunulmadan, hatta masasının arkasındaki maroken panonun düğme sayısı azaltılmadan, yeni düzende görevlendirilebilir –tabii emekli oluncaya değin. Hedef tasfiye değil tesviye, yani reform yolunu açmak olmalıdır.

Beşli (“*pentamic*”) düzenlemenin ikinci yararı il, ilçe ve kadrosu geniş okul yönetiminde aynı görev unvanlarıyla uygulanabilmesidir. Esasen, ortaöretimde baş muavinler program işlerinden sorumludur. Model, aynı *sistem bütünlüğü* içinde yalnız eğitim kurumlarında değil, sağlık ve hastane ve iş (holding / vakıf) yönetiminde, basit görev ve unvan farklarıyla kullanılabilir. Silahlı Kuvvetlerde “*S-birimleri*” olarak uygulanmaktadır. Askerler “S-1 / S-3” dendiğinde görev ve yetkilerinin neler olduğunu bilirler. Çağdaş yönetim modelleri modern orduların *sevk ve idare* esaslarından alınıp iş, sağlık ve eğitim kurumlarına uyarlanarak geliştirilmiştir.

Okulöncesi Eğitimin Güçlendirilmesi ve...

Okul öncesi yaş grubunda okullaşma veya katılım oranı %5’lerden 20-25’lere çıkarılırken, erken çağ nüfusunun kişilik, kimlik gelişimindeki önemi ve önceliği dikkate alınmalı; programın stratejik hedefi *anne ve babalara yönelik* olmalıdır. Bu hizmet ancak yaygın eğitim araçlarının etkili kullanımı ve giderek ağza alınmayan *fırsat eşitliği* ilkesinin uygulanmasıyla sağlanabilir. Okullarda kurula okul-aile birliklerine bu alanda görev verilebilir. Ancak asıl yük Medyada ve Eğitim Televizyonunda olacaktır. Giderek popüler hale gelen TV dizilerinde bebek bakımı, çocuk, ergen ve gençlik eğitimine daha geniş yer verilebilir.

İlköğretimde Kalitenin Yükseltilmesi

(Ekler’deki “*İlköğretim İstatistikleri*”nde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının arttığı, 1970’den sonra dersliklerin hızla kalabalıklaştığı görülmektedir.)

İkili ilköğretimden tekli öğretime dönülmesi, sınıf mevcutlarının 30'un altında tutulması, ders araç ve gereçlerinin tamamlanması, dersliklere bir TV ekranı ve biraç müzik aleti konulması, beden ve sanat eğitimi sürelerinin artırılması, ders saatlerinin azaltılıp, ders dışı (gönüllü ve seçmeli) kol ve kulüp faaliyetlerine ağırlık verilmesi, parasız kitap dağıtımını yerine, kaliteli ve dayanıklı ders kitabı yazımına ve üretimine, öğretmenlerin eğitim teknolojilerinden (radyo, video, DVD ve CD kayıtlarından yararlanarak, göze hitap eden araçlarla ders vermesi önerilebilir (Japon örneği için bkz Güvenç 1990). Ancak, başarının sırrı, araç ve gereçlerde değil, öğretmenin kişiliği ve mesleki yeti, yetenek ve yeterliğinde bulunabilir (Highet 1959). Öğretmen program geliştirme sürecinde görev almalı; uyguladığı programa “benim” diyebilmelidir. Bu hedeflere, öğretmenliğin bir meslek saygınlığı kazanmasıyla erişilebilir (Karagözoğlu 1996, Güvenç 1996c).

Bilim-Teknoloji ve Pedagoji Alanındaki Yeniliklerin Eğitimde Uygulanması

Çocuklarımız, iletişim teknolojilerindeki yenilikleri reklam spotlarında tanıdılar, cep telefonları, müzik, bilgisayar setleri ve benzerleriyle oynayarak geliştiriyorlar. Çocuklarımıza, evde gördükleri, televizyonda izledikleri, vitrinde, bilim kurgu ve animasyon (çizgi) filmlerinde buldukları bilim ve teknoloji düzeyini okul ortamında sağlamaya çalışmalıyız. Bunun yolu, yöntemi çocuğu seyirci olmaktan çıkarıp oyuncu yapmak; yapıp deneyerek hatta yanılarak öğrenmesini sağlamaktır. Bazı dersler bilim-teknoloji, “doğa tarihi” müzelerinde, sergilerde ve tekno-parklarda yapılabilir. Bilim kampları ve yarışmaları medyada teşvik amaçlı kullanılabilir*.

Spor, bilim ve sanat alanlarındaki yarışma, başarı, ödül ve derecelere daha geniş yer ve öncelik verilebilir. Hatta futbolun alt yapısı, para, stat ve yabancı direktörden önce toplum ve eğitimidir. Burada asıl görev profesyonel ve inanmış, kendini işine ve mesleğine adanmış öğretmenlere düşmektedir. (Highet 1960).

Ortaöğretimde, kız ve erkek öğrencilerin okullaşma oranlarının birbirine yaklaşmakta olması, Cumhuriyetin *laiklik ilkesi* açısından olumlu ve umut veren bir göstergedir.

* Bu incelemenin ödülü YTL değil; yurttaşlara açık katılım çağrısıdır.

Mesleki-Teknik Eğitime Yönlendirme ve Üniversite Kapılarında Yığılma Sorunu

Birlikte incelenen sorunlar iki bölümde ele alınmıştır:

1. Durum : Bugünkü çıkmaza nasıl girildi?
2. Çözüm : Çıkmak için neler önerilebilir?

Durum: Sorunlar

Eğitimde model ve örneklerimizi Batı'nın varlıklı ülkelerinden seçtik. Başarının aileden kaynaklandığını gösteren “*Sosyal-ekonomik düzey*” (SED) kuramını ciddiye almadık. Katıldığımız Eğitim Şûrası'nda (1962) liseyi yükseköğretime hazırlayan bir kademe olarak tanımlarken Fransa'nın çok amaçlı liseye geçtiğinden haberimiz yoktu. Ardından Mesleki-Teknik okullarını lise dengi ve İmam-Hatip okullarını da “lise dengi lise” Meslek lisesi saydık (Bolay 1995). Olgunluk sınavlarını kaldırıp lise dengi lise mezunlarına üniversitenin kapısını açtık. İspanya ve Fransa'yı yakalamak için, yükseköğretimde okullaşma oranımızı dünya ortalaması %35'lere çıkarmayı plana koyduk. AB ülkelerindeki “uluslararası bakalorya” (*IB*) standardını ağza bile almadık. Ortaöğretimdeki %40 okullaşma ile yükseköğretimde %35 hedefi, her isteyene YÖ hakkı tanıyordu. Adaylar kapıya dayanınca, ÖSYM'nin seçme-yerleştirme sınavlarını giriştik. Oysa ÖSS sınavları aslında seçmiyor; *sıralıyordu*. Rekabet kızışınca çözümü dershanede bulduk. Test kutularında doğruyu bulma tekniklerini öğreten sınav hazırlığı şart olunca Dershaneler en iyi hocaları transfer ettiler. Lise de devam kalktı, öğrenci dershaneye giderse girebiliyordu Üniversiteye. Büyük Sayılar Yasası milyarlık bir “*dershane endüstrisi*” yarattı. Kazanamayan bekledi. Başka yapacağı iş yoktu. ÖSYM'nin talebi üzerine yaptığım karşılaştırmalı araştırmada görüldü ki, bütün çağdaş ülkeler giriş şartlarını yerine getiren adaylara yükseköğretim hakkı tanıyordu ama bu hakkı %100 sağlayan tek bir ülke yoktu. Amerika için verilen %85 okullaşma oranı yanlış değilse bile yanıltıcıydı. Çünkü ABD'de, bakalorya diploması veren 4 yıllık kolejlere yatay geçiş sağlayan, iki yıllık binlerce *Junior* (küçük) ve *Community* (cemaat/mahalle) kolej düşülürse, okullaşma %40'lar düzeyinde idi. ABD'de tıp, hukuk, mühendislik, ekonomi, yönetim gibi saygın meslek eğitimi, üniversitelere bağlı “*graduate*” (mezuniyet sonrası) meslek okullarında yapılıyordu (Güvenç 1992). Araştırma, MEB çevrelerine parti ve politika kulislerine erişmeden hasır altı edilip rafa ya da arşive kaldırılmış olabilir.

Çözüm: Neler Önerilebilir / Yapılabilir?

Çözüm önerileri, beş ana ya da ara başlık altında toplanabilir:

1. *Yükseköğretime Geçiş Süreci*
2. *Yasal Önlemler Paketi*
3. *Eğitim Kurumlarına Öneriler*
4. *Ekonomik Önlem ve Öneriler*
5. *Anayasa Değişikliği Önerisi*

Yükseköğretime Geçiş Süreci

Çağdaş uygarlık ülküsünü benimseyen ülkemizin, yükseköğretimde %35-40 okullaşmayı hedef alması gerekli ve doğrudur. Ancak bu standardı tutturan ülkelerde iki önkoşul vardır: a)Ortaöğretimde okullaşma ya %80-90'lar düzeyindedir; ya da b)Doldur-boşalt, yani önce buyur et, sonra temizle. (Fransa örneği) Ortaöğretimde %40 okullaşma ile, yükseköğretimde %35 okullaşma, yani her adaya yükseköğretim hakkı, eğitimin kalitesini ve başarıyı düşürür. (Bkz Ek C-4). Mezunlar, girenlerle değil öğretim üyesi sayısı ile artıyor. Yığılmaya karşı, liseyi 12 yıla, okullaşma oranını % 80'lere çıkartmalıyız.

Yasal Önlemler Paketi

- AB'nin *IB* standardında "Olgunluk diploması" uygulaması.
- Fransızca'dan aldığımız "*Lisans*", *ruhsat veya ehliyet* anlamına gelir. Genel ve mesleki öğretimde lisans diploması ile ruhsatın ayrılması, ruhsat verme yetkisinin meslek odalarına bırakılmasını YÖK'e önermiştim kabul görmediş gündeme alınmadı.
- Kore, İspanya ve Yunanistan'da olduğu gibi, Dershaneleri "hazırlık yılı", "okulu", ya da "sınıfı" olarak üniversitelerin çatısı altında toplayıp yeniden *yapılandırmak*. Bu önlem, aday öğrencilere, meslekleri tanıma ve doğru seçim yapma olanağı verebilir.
- M-T mezunlarının devlet hizmetindeki görev, yetki, sosyal güvenlik hakları düzeltilmeli, emsalleriyle denkleştirilmelidir.

Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme Önerileri

- *Temel Eğitim Kanunu* ortaöğretim kurumlarına, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda a) doğrudan hayata, b) iş alanlarına ve c) yükseköğretime hazırlama görevi verdiği halde (s.25), Baloğlu (1990:12), türlü gerekçelerle *uygulamanın bu yönde olmadığını kabul etmiştir*. Yönlendirme ve yığılmayı önleme amacıyla a) hayata ve b) iş alanlarına hazırlama görevleri yeniden uygulama programa alınabilir.
- Mesleki-Teknik Eğitim, günümüzde *makine-elektrikten, elektroniğe, mavi emekten beyaza doğru* kaymaktadır. Üniversite ve fakültelerin YMO'da, bazı Mesleki-Teknik programları uygulanabilir. Yatay geçişle Üniversite okullarına kabul edilen öğrencilere, Üniversite, Fakülte ve MYO diploması ya da Meslek (icra) Ruhsatnamesi yerine, “belli bir programın eğitim gereklerini yerine getirmiştir” diploması verilebilir. *Temel Eğitim Kanunu'* nun (14.) Planlama maddesi eğitim kurumlarına böyle bir görev ve yetki vermektedir.

Ekonomik Önlem ve Önermeler

Sanayi –Ticaret Odaları ile vakıf, birlik ve federasyonlar, Üniversite–Sanayi İşbirliği çerçevesinde, ihtiyaç duydukları ara iş ve insan gücü kaynaklarını geliştirmek üzere, Mesleki-Teknik Eğitim Programlarını her düzeyde desteklemeye davet edilebilir. ABD'de sanayi, yükseköğretim giderlerinin yarısını karşılıyor.

Anayasa'da Değişiklik Önerisi

YÖK yasası ele alınırken YÖK ile MEB Talim Terbiye Kurulu, Bakanlıkta üstünde, **MGK** benzeri bir “Milli Eğitim Kurulu” (**MEK**) olarak düzenlenebilir. Dewey'in (1924'de) önerdiği bu üst kurul, MEB, Hükümet ve Yüksek öğretim arasında istenen iletişimi sağlayabilir.

Özetle

“İdeal Gerçek ikilemi evrenseldir”

–Hoebel

İdeal Hedefler

- Yükseköğrenim hakkı evrensel ama,
- ÖSS ve Dershane çözüm değil
- Üniversite kapısında yığılma ve Teknik-öğretime yöneltme
- Örgün Eğitimde verim / kalite düşük
- Reform konuşuluyor, yapılamıyor
- Eğitimde Sistem Bütünlüğü
- Hayatboyu sürekli eğitim
- Devletin eğitim görevi
- Öğrenci Merkezli Eğitim
- Eğitim hakkı ve özgürlüğü

Gerçekler ve Öneriler

- Okullaşma oranları evrensel değil.
- ÖSSınavı seçmeden yerleştiriyor Dershane giriş sınavına hazırlıyor
- Yükseköğretim sorunu değil
- Çözüm ortaöğretimde bulunabilir LDL yerine CPL uygulamasını
- Çözüm: Yaygın Eğitim ve ETV
- MEB Merkez Örgütünde yapılmalı MEK (=YÖK+ TTK)
- Kademelerarası iletişim kopuk
- Okulla başlayıp okulla bitiyor
- Özel sektöre ihale edilemez
- PME.
- Kendini geliştirme görevi yükler

Bütünler ve Sistemler

Birbirine neden /sonuç ilişkisiyle bağlı öğelerden oluşan sistemlerden söz edilir. Sistemler parçalarının özelliklerinden farklı nitelikler ve farklı eylem biçimleri sergiler. Böyle sistemlere “bütünler” de denir Bütünün varlığı gelişim sürecine bağlıdır. Bütünlerde sistemin işlemlerini bozan çelişkiler vardır. Çelişkiler değişimlere; değişimler ise çelişkileri ortadan kaldıran uyum ve uyarlamaları yol açar. Ne var ki, her uyum yeni çelişkiler yaratır. Öyleyse, bütünler sürekli olarak değişmek zorundadır. Değişimin yönüne gelişim denir. Gelişim süreci içinde, tek tek bütünler birleşerek daha karmaşık bütünler oluştururken, yeni özellikler, yepyeni eylem biçimleri çıkar ortaya.

--O. Lang , Wholes and Parts (1965)--

Sözsonu

Çözüm, bilinenleri yeniden örgütlemekle bulunur.

--Wittgenstein--

Metinde ve Eklerde Anılan Kaynaklar

- Ağaoğlu, A. 1942 *İhtilal mi, İnkılap mı?* Ankara.
- Akçura, Y. 1904 *Üç Tarz-ı Siyaset*. TTK.
- Akyüz, Y. 1994 *Türk Eğitim Tarihi*. Kültür Koleji Yay.
- Altar, C.M. 1988 “Kültür Politikası Kanunla Olmaz.” *Cumh.* 28 Eylül.
- Andaç, F. (dn) 1997 *Söz Uçar Yazı Kalır*. Toplumsal Dönüşüm.
- Antel, S. C. 1940 “Tanzimat Maarifi.” *Tanzimat*. Maarif.
- Anton&Canevi 2007 *Cumhuriyet Eğitim Reformu ve Dewey*. İst.-Forum.
- Aristoteles *Politika*. VIII.2.
- Atatürk, M.K. “Bilim en gütenilir (hakiki) yol göstericidir.”
“Cumhuriyet, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür kuşaklar ister.”
- Aydınlar Ocağı 1973 *Ocağın Görüşü: Türkiye'nin Meseleleri*. A.O.
1981 *Milli Eğitim ve Din Eğitimi İlmi Semineri*..A.O.
- Baloğlu, Z. 1990 *Türkiye'de Eğitim*. TÜSİAD.
- Bergson, H. 1934 *La pensée et le mouvant*. Paris.
- Bilgin, B. 1980 *Din Eğitimi ve Lisede Din Dersleri*. Ankara.
- Bolay&Türköne 1995 *Din Eğitimi Raporu*. Imam Hatip Lisesi Vakfı
- Bozkurt, M.E. 1967 *Atatürk İhtilali*. Altın Kitaplar.
- Comte, A. 1830 *Cours de Philosophie positive*.
- Çavdar.T. 1970 *Osmanlıların Yarı-Sömürge Oluşu*. İstanbul.
- ÇYDD 1990 *Çağdaş Eğitim*. ÇYDD Yayın 1.
- Çıkar, M. 1977 *H.-A.Yücel ve Türk Kültür Reformu*. T.İş Kültür Y.
- Darwin, C. 1871 *The Origin of Species*.
- Davies, N. 2005 *Avrupa Tarihi*. İmge
- Demirel, Ö. 2001 *Eğitim Sözlüğü (TÜR-İNG)*Pegem A.
- Descartes, R. 1967 *Metot Üzerine Konuşmalar*. MEB.
- Dewey, J. 1995 *Eğitimde Ahlak İlkeleri*. TED.
1989 *Türk Maarifi Hakkında Rapor*. MEB.
- DPT 1983 *Milli Kültür Planı (Öz. İhtisas Komisyonu. Raporu.)*
- Dunne, J. 1500'ler “Hiç kimse bir ada değildir.”
- Durkheim, E. 1895 *Sosyolojik Metodun Kuralları*.
- Ellison, Grace 1999 (1923) *Ankara'da Bir İngiliz Kadın*. Bilgi
- Eflatun 1999 *Devlet*. İş Bankası Kültür.

- Einstein, A. “Uzay-zaman birliği gerçekliğini sürdürebilir.”
- Ergin, O.N. 1940 *Türk Maarif Tarihi* (2. cilt). İstanbul.
- Fenichel, O. 1955 (1945) *Psycoanalytic Theory of Neurosis*.
- Fichte, J.G. 1792 “Bütün Vahiylere Eleştiri Denemesi”
- Fukuyama, F. 1999 *Tarihin Sonu ve Son İnsan. Gün.*
2004 *Devleti İna.*
- Galbraith, J. 1988 “New Realities of the Global Village. WACSO.
- Gall, J. 1975 *Systemantics: How systems work or fail. Amazon ?*
- Gandhi, M. “Yalın yaşa ki öteki de yaşasın!”
- Gazali, İmam El 1975 *Tehafüt el-Felasefe. ağrı.*
- Genç, Reşat 1998 *Türkiye ’yi Laikleştiren Yasalar. AAM.*
- Georgeon, F. 1995 *Osmalılardan Türklere: Bir Milletın Doğuşu*.ISIS.
2006 *Sultan Abdlhamitd. Homer???*
- Gökalp, Z. 1912 *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak. İstanbul.*
- Gökdemir,S.-A. 1990 *Yunus Emre Gldeste. Kültür Bakanlığı.*
- Güvenç. B. 1985 “*Methods...in Turkish Education.*” *Quality of Ed.* H.
1990 *Japon Eğitimi Raporu. MEB*
1992 “Kimliğini Arayan Devrim,” *Türk Kimliği VII. Remzi.*
1992b *Seçilmiş lkelerde Yükseköğretime Geçiş. ÖSYM.*
1992c *Türk İslam Sentezi Dosyası. Sarmal.*
1993 “Demographic Aspects of Families in Turkey.” Toros,A(ed)..
1995 *Kültür ve Eğitim (Denemeler) Gündoğan.*
1996 *Kültür ve Demokrasi (Denemeler). Gündoğan.*
1996b *Nasıl Bir Eğitim, Nasıl Bir ğretmen? Bursa: EK.*
1996c “*Teacher Education in 21. Century*” Bkz. Karagözoğlu.
1997 “*From Scholastic to Social Educatio*” Yıldırım-Durnin.
1997b “*Secular Trends and Turkish Identity.*” *Perceptions II.*
1997c “Kimlik Bunalımından söz edilerbilir.” Bkz .Andaç
1998 (Notes on) *History of Turkish Education. Ank: TED.*
2002 “Eğitim Süreci,” *İnsan ve Kültür’ de XIII. Remzi.*
2003 “‘Atatürk Dinsiz miydi?. Uludağ . Seminer
2004 *Nasıl Bir Eğitim? İT; bkz. Anton ve Canevi (eds).*
2003 “Küreselleşen Dünya’da Türkiye.” K Has 2. dl
2005 *Cumhuriyet Döneminde Eğitim TÜBA Forum.*
2005b “..Milli Eğitim ve MEB.” *Demirel’e Yazdıklarım. Bke.*
2006 *The Other: Turks’ Quest for Identity & Image. Alkım.*
2008 “Mimarlık: Zaman--Mekân ve Değişim.” Bkz. YEM.
- Hançerlioğlu, O. 1999 *Düşünce Tarihi. Remzi.*
- Hafızoğulları, Z. 1997 *Laiklik, İnanç ve İfade zgrlğ. US-A Yayın.*
- Hartmann, N. 1945 *Die neue Onthologie. (Yeni Ontoloji, İ Ed Fak.)*
- Hegel, G.W. 1837 *Die Philosophie der Geschichte. Berlin.*

- Helvetius, C.A. 1748 *De l'Esprit or Essays on the Mind...* Albion.
- Highet, G. 1959 *The Art of Teaching* (çev. Öğretmenlik Sanatı.)
- Hirsch, E. 1998(1950) *Dünya ve Türkiye'de Üniversiteler*.2 cilt. AÜ.
1982 *Hatıralarım*.
- Hoebel, E.A. "İdeal-Gerçek ayrımı evrenseldir." *Kültürün Doğası*.
- Huntington, S. 2002 *Medeniyetler Çatışması*. Gün.
- Huxley, J. 1945 *Philosophy in a World at War*. London.
- İbn Rüşd. 1986 *Tehafüot et-Tehafüt*. OMÜ Yayını.
- İpşiroğlu, Z. 1997 *Düşünmeyi Öğrenmek ve Öğretmek*. AFA.
- Karagözoğlu, G. 1996 *Teacher Training for the 21st Century*. DEU Yayını.
- Kierkegaard, S. 1844 *Yaşam Yolunun Durakları*.
- Kili, Suna 1981 *Atatürk Devrimi*. İş Bankası Kültür Yay.
- Kirby, F. 1962 *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. İmece.
- Kolakowski, L. 1974 *Myth of Human Identity in Socialist Idea: Reappraisal*.
- Kongar, E. 2006 *Tarihimizle Yüzleşmek*. Remzi.
- Korzybski, A. 1924 "Time-binding: the General Theory" I.Math Congress.
- Kuçuradi, İ. 1999 *Nietzsche ve İnsan*. TFK.
- Lange, O. 1975 *Wholes and Parts*. Pergamon.
- Locke, J. 1992 *İnsan Anlığı Üzerine Deneme*. Ara.
- Magee, B. 2000 *Felsefenin Öyküsü*. Dost
- Mason, S. F. 2001 *Bilimler Tarihi*. Kültür Bakanlığı.
- Moore, W.E. 1963 *Social Change*. Prentice-Hall.
- Morin, E. 2000 *Dünya Vatan*. İletişim.
2004 *Geleceğin Eğitime Önermeler*. Bilgi Ü.
- Mutlu, Ş. 2005 *Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları*. Gökkuşbe
- Nietzsche, F. 2003 *Ecce Homo*. İthaki.
- Ortaylı, İ. 2000 *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Alkım.
- Ostrogorsky, G. 1981 *Bizans Devleti Tarihi*. TTK.
- Ostorog, C.L. (1927) *Ankara Reformu*. İÜ-Ed.Fak.1729
- Öncül, R. 2000 *Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. MEB.
- Peyami Sefa 1958 (1934) *Türk İnkılabına Bakışlar*.
1963 *Doğu Batı Sentezi*.
- Phenix, P.H. 1961 *Philosophies of Education*. John Wiley Sons.
- Pinter, Harold 2005 (Nobel) *Her doğrudan yanlışlar, her yanlışta doğrular!*
- Polanyi, K. 1986 *Büyük Dönüşüm*. Alan Y.

- Pope, A. 1737 *An Essay on Morals*.
- Russell, B. 1959 *Wisdom of the West*. Rathbone Books.
- Rousseau, J.-J. 1986 *İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kaynağı*. Say.
- Seymour-Smith 2003 *Yüzyılların Yüz Kitabı*. Boyner Yayını.
- Snow, C.P. 2002 *İki Kültür*. TÜBİTAK.
- Sokrates "Bilmediğimi biliyorum." *Savunma*.
- Spengler, O. 1976 (1926) *Batı'nın Çöküşü*. Dergah Yay.
- Spinoza, B. 1984 *Etika*. Ülken Yayınları.
- Stiglitz, J. 2002 *Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı*. plan B.
- Tanpınar, A.H. 1949 *Huzur* (Roman).
- Tekeli, İ. ve Ark. 2002 *Bilgi Toplumuna Geçiş*, TÜBA.
- Terence MÖ 200 "Ben öteki'yim !"
- Toros, A. (ed) 1993 *Population Issues in Turkey*. HIPS. HÜ Press.
- Turhan, M. 1956 *Batılılaşmanın Neresindeyiz?*
- Turner, F. 1987 "Design for a new Academy" Summer. *Dialogue*.
- TÜBA (ed) 2007 *Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişmesi*.
- Tylor, E.B. 1871 *Primitive Culture...J. Murray*.
- UNESCO (ed) 1995 *From a Culture of Violence to a Culture of Peace*.
- UNESCO 1987 *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*. (TC Milli Komisyonu.)
- Ülken, H.Z. 1951 *Tarihi Maddeciliğe Reddiye*. İstanbul.
- Voltaire: 1984 *Kandid*. Say.
- Wallerstein, I. 2000 *Bildiğimiz Dünyanın Sonu*. Metis.
- Whitehead, A. 1959 *The Aims of Education*. Macmillan.
- Wilson, G. 1945 *The Analysis of Social Change*. Cambridge.
- Wittgenstein, 1926 *Tractatus: Logico Philosophicus*. YKY.
- YEM 2006 *Zaman-Mekan*(Bldiriler).Yapı Endüstrisi Merkezi.
- Yetkin, Ç. 1987 *Oniki Eylülde İrtica*. Ümit Yayıncılık.
- Yıldıran&Durnin 1997 *Recent Perspectives on Turkish Education*. Indiana U,M.Culture
- Yücel, H.-A. 1974 *Kültür Üzerine Düşünceler*.İŞ Bankası Kültür Y.
- Zürcher, E. 1996 *Moderleşen Türkiye'nin Tarihi*. İletişim.